

Деркач Н.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
n.derkach@chnpu.edu.ua

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ РІЗНОВИДІВ КОНФЛІКТНИХ ВЗАЄМОДІЙ

In the paper, lexical nominations of conflict interaction types are differentiated according to the parameters of intensity and duration. Analysis of dictionary definitions of English lexemes denoting conflict interactions made it possible to identify markers of time and intensity of such interactions. This enabled graphic interpretation of conflict phenomena' topological orientation within their conceptual field. A graphic nine-sector model (coordinate plane) visualizes the classification of conflict phenomena according to the parameters of intensity and duration - from short-term clashes of low intensity to long-term disputes that can escalate into physical violence. Such visualization simplifies the semantic differentiation of lexemes designating conflict phenomena and opens up prospects for further study of their genre models and language means.

З огляду на підвищений інтерес мовознавців до вивчення умов забезпечення ефективності комунікації значна їхня увага приділяється розгляду лінгвокогнітивних і комунікативно-прагматичних особливостей міжособистісних конфліктних взаємодій (далі МКВ), що демонструють суттєві відхилення від норм гармонійного спілкування на вербальному і невербальному рівнях. Варіативність перебігу МКВ сприяє тому, що вони можуть номінуватися цілим переліком лексем, які входять до синонімічного ряду номінацій конфліктних явищ. Перелік таких номінацій наводиться у низці досліджень компонентної структури концепту КОНФЛІКТ (див. напр. Жарковська, 2007; Заньковська, 2012), водночас критерії їхньої семантичної диференціації потребують подальшого уточнення, зокрема і з огляду на комунікативну специфіку відповідних конфліктних явищ. Саме тому метою започаткованого дослідження є встановлення топологічного з погляду на такі фактори, як інтенсивність і тривалість МКВ та їх відповідна графічна інтерпретація.

Як відомо, чимало конфліктних дискурсів складаються з поодиноких, ситуативних і коротких за тривалістю МКВ – наприклад, сварок з незнайомцями у публічних місцях (Emerson, 2015, р. 8), коли роздратування, невдоволення і смуток розряджаються й успішно вирішуються на місці. В інших конфліктних дискурсах, якщо суперечність, що спричинила МКВ, залишається в її ході невирішеною, пов'язаний з нею негативний афект продовжує бути джерелом взаємопов'язаних епізодів МКВ (*serial arguments*) (Sillars & Canary, 2013).

Тривалість та інтенсивність конфліктних дискурсів, а також їхніх складових МКВ можуть слугувати одним із критеріїв диференціації конфліктних явищ. Під

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого
розвитку» (м. Чернігів, 23–24 квітня 2026 р.)**

час аналізу словникових визначень 42 найменувань найбільш поширених конфліктних явищ було звернено увагу на ознаки, що експліцитно чи імпліцитно вказували на час їхнього перебігу, а також на інтенсивність і характер вияву учасниками конфлікту конфліктогенних вербальних і невербальних засобів. Це дозволило нам графічно представити топологічне орієнтування площин різновидів конфліктних явищ у межах їхнього концептуального поля за цими двома параметрами на рисунку 1 нижче. Варіювання інтенсивності МКВ (вісь абсцис) зосереджено у межах її низької, середньої і високої зон, а тривалості (вісь ординат) – малої, середньої та великої. Координатну площину, зображену на рис. 1, було поділено на дев'ять секторів з відповідними параметрами, наприклад, «мала тривалість – низька інтенсивність», велика тривалість – середня інтенсивність» тощо, де і були розміщені назви різних конфліктних явищ після аналізу їхніх визначень.

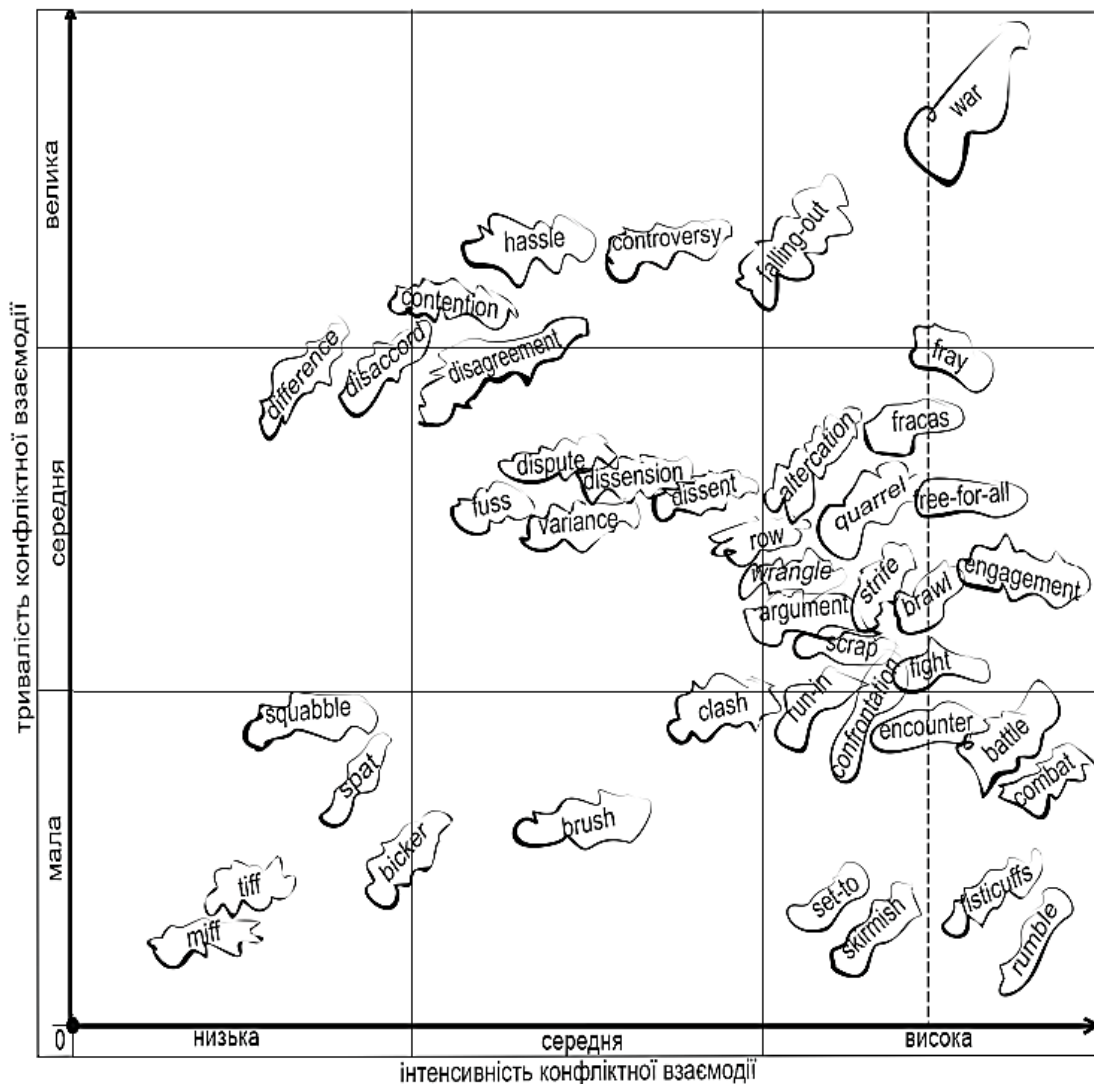

Рис. 1. Топологічне орієнтування площин різновидів конфліктних явищ

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
«Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого
розвитку» (м. Чернігів, 23–24 квітня 2026 р.)**

Зокрема розташування конфліктного явища у секторі малої тривалості й низької інтенсивності визначалося наявністю в їхньому описі ознак на кшталт *petty* ('small-scale'), *trivial* ('of very little importance'), *small*, *brief*, *slight*, *short*. У такому разі МКВ схожа, скоріше, на прискіпування, спалах дратівливості, що трактується як конфліктна поведінка, але не має продовження, тож конфліктне явище залишається у зоні низької інтенсивності та малої тривалості, напр. *miff* (*a petty, trivial quarrel, a fit of the sulks* (Collins Online Dictionary, 2026)). Натомість велика тривалість асоціюється з виразами *a lot of*, *lengthy*, *prolonged*, *the length of time*. Логіка розгортання інтенсивності різновидів конфліктних явищ, як правило, полягає в переході від вербальної суперечки до вербальної агресії і, далі, до фізичного насильства. Оскільки насильство – це поведінка, зумовлена наміром зашкодити опоненту, вчинити йому фізичний біль або ушкодження, вважаємо його моментом найвищої інтенсивності МКВ, а межу, за якою вербальна МКВ поєднується з фізичним насильством чи заміщується ним, позначаємо пунктирною лінією.

Графічна репрезентація топологічного орієнтування номінацій МКВ у межах їхнього концептуального поля з огляду на інтенсивність і тривалість спрощує й унаочнює семантичне розмежування синонімічних номінацій конфліктних явищ за цими параметрами. Перспективним убачається подальше співставлення різновидів конфліктних явищ, позначених номінаціями, що входять до лексико-семантичного поля CONFLICT, шляхом опису їх жанрових моделей й особливостей їхньої мовленнєвого оформлення.

Література

Жарковська, І.В. (2007). *Семантичні та функціональні особливості англомовних номінацій конфлікту*: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.04. Харків. 20 с.

Заньковська, Г.Д. (2012). Компонентна структура концепту КОНФЛІКТ (на матеріалі лексикографічних джерел). *Наукові записки* [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна, 24, 82–86.

Collins Online Dictionary. (2026). HarperCollins Publishers. <https://www.collinsdictionary.com/>.

Emerson, R.M. (2015). *Everyday Troubles. The Micro-Politics of Interpersonal Conflict*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Glasl, F. (2004). *Konfliktmanagement. Ein Handbuch für Führungskräfte, Beraterinnen und Berater*, 8. aktualisierte und ergänzte Auflage. Stuttgart: Haupt Verlag.

Sillars, A. & Canary, D.J. (2013). Conflict and Relational Quality in Families. In Vangelisti, A.L. (Ed.) *Routledge handbook of family communication*. 2nd ed., 338–357. New York: Routledge.